

ΠΩΣ ΘΑ ΓΙΝΕΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΡΥΘΜΙΣΗ (Ιούνιος 2009)

Συγγραφέας: ΛΥΚ ΦΕΡΙ

Ρύθ-μι-ση! Αυτή είναι πλέον η κυρίαρχη λέξη της σύγχρονης πολιτικής. Από τον Νικολά Σαρκοζί ως τον Ντανιέλ Κον-Μπεντίτ, από το G20 ως τα νικηφόρα ευρωπαϊκά οικολογικά κόμματα, όλοι τη ζητούν... χωρίς να την πιστεύουν σοβαρά. Χωρίς αυτήν η πολιτική εξαφανίζεται προς όφελος μιας λογικής ανάπτυξης που φαίνεται καθημερινά όλο και πιο ασυγκράτητη. Ωστόσο, φαίνεται άπιαστη. Το ερώτημα λοιπόν επιβάλλεται: Γιατί αυτή η ευλογημένη παγκόσμια ρύθμιση φαίνεται ταυτοχρόνως τόσο απαραίτητη και ουτοπική, τόσο επιθυμητή και τόσο ασύλληπτη;

Η απάντηση είναι απλή: Επειδή σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο οι μοχλοί των εθνικών πολιτικών χάνουν σιγά σιγά τη σημασία τους. Είναι λοιπόν καιρός να συνειδητοποιήσουμε τις προκλήσεις που μας θέτει η παγκοσμιοποίηση και να αναλύσουμε την εσωτερική δομή της. Πρέπει να καταλάβουμε επιτέλους πώς και γιατί η παγκοσμιοποίηση αντιστοιχεί σε δύο καθοριστικές στιγμές της ιστορίας της Ευρώπης. Το πρώτο πρόσωπο της παγκοσμιοποίησης ταυτίζεται με την τεράστια επιστημονική επανάσταση του Διαφωτισμού. Για πρώτη φορά στην ιστορία της ανθρωπότητας με τη σύγχρονη επιστήμη εμφανίζεται ένας λόγος, αυτός της πειραματικής λογικής, ο οποίος μπορεί επιτέλους να ισχυριστεί νόμιμα και αξιόπιστα ότι ισχύει για ολόκληρη την ανθρωπότητα, για τους φτωχούς και για τους πλούσιους, για τους Κινέζους και για τους Γερμανούς ή τους Γάλλους.

Από το ξεκίνημά της αυτή η πρώτη παγκοσμιοποίηση κινείται από ένα θαυμαστό όραμα πολιτισμού. Το ζητούμενο δεν είναι μόνο η κατανόηση του Σύμπαντος και των μυστηρίων του, αλλά και η οικοδόμηση ενός νέου πολιτισμού, ενός ηθικού και πολιτικού κόσμου, όπου οι άνθρωποι θα είναι επιτέλους περισσότερο ελεύθεροι και ευτυχισμένοι. Με άλλα λόγια, η Ιστορία διαθέτει για τα φωτισμένα πνεύματα της εποχής έναν ανώτερο σκοπό, μια κοινή έννοια: ελευθερία και ευτυχία, χειραφέτηση των ανθρώπων και ευημερία επιτέλους δημοκρατική.

Η δεύτερη παγκοσμιοποίηση, αυτή που ζούμε τώρα και ξεκίνησε στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα με το Internet και τις οικονομικές αγορές, αποτελεί

ταυτοχρόνως ένα προϊόν της πρώτης και μια πλήρη ρήξη με αυτήν. Το βασικό χαρακτηριστικό της είναι μια «πτώση», με τη βιβλική ή πλατωνική έννοια του όρου. Το όραμα του Διαφωτισμού «πέφτει» σε μια υποδομή, αυτή του παγκοσμιοποιημένου καπιταλισμού, ο οποίος επιβάλλει τον απόλυτο ανταγωνισμό γιατί έχει πλέον ανοιχτεί στην απεραντοσύνη. Κάθε χρόνο, κάθε μήνα, σχεδόν κάθε ημέρα, τα κινητά τηλέφωνα και οι υπολογιστές μας εξελίσσονται. Οι λειτουργίες πολλαπλασιάζονται, οι οθόνες μεγαλώνουν, οι συνδέσεις με το Διαδίκτυο βελτιώνονται κ.τ.λ.

Η κίνηση αυτή είναι τόσο ασυγκράτητη, ώστε ο κατασκευαστής που δεν θα την ακολουθήσει αυτοκτονεί. Υπάρχει ένας καταναγκασμός για προσαρμογή, τον οποίο κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει, είτε του αρέσει είτε όχι, είτε αυτό έχει νόημα είτε όχι. Δεν είναι ζήτημα επιλογής, αλλά απόλυτη επιταγή, αδιαπραγμάτευτη αναγκαιότητα, αν η επιχείρηση θέλει να επιβιώσει.

Με αυτό το νέο δεδομένο, η Ιστορία κινείται πλέον έξω από τη θέληση των ανθρώπων. Δεν εμπνέεται πια από μεγαλειώδεις σκοπούς, αλλά παράγεται από την αυτόματη, ανώνυμη και τυφλή λογική των αποτελεσματικών αιτίων. Η κατ' εξοχήν ανθρωπιστική και δημοκρατική υπόσχεση του Διαφωτισμού βρισκόταν στην ιδέα ότι θα μπορούσαμε επιτέλους, εγκαταλείποντας το παλαιό καθεστώς, να φτιάξουμε μαζί την Ιστορία μας, να συμμετάσχουμε στην εξέλιξή της.

Η υπόσχεση αυτή άρχισε να παίρνει μορφή μετά τον πόλεμο, μέσα σε ένα πλαίσιο που ακόμη ανήκε στο κράτος-έθνος. Σήμερα έχει προδοθεί όσο ποτέ. Όπως ένα ποδήλατο που τρέχει πρέπει, για να μην πέσει, να μένει στον άξονά του, έτσι και εμείς πρέπει αδιάκοπα να «προοδεύουμε». Αυτή η πρόοδος, όμως, που επιβάλλεται από τον αγώνα για επιβίωση, δεν τοποθετείται πια μέσα σε ένα ευρύτερο όραμα. Δεν ενσωματώνεται σε ένα μεγάλο σχέδιο. Κινείται μόνο από την ανάγκη και επομένως δεν υπάρχει πια πολιτική πολιτισμού. Με την παγκοσμιοποίηση του ανταγωνισμού η Ιστορία αλλάζει υπό αυτή την έννοια: αντί να ισχυρίζεται, έστω και ως αρχή, ότι εμπνέεται από διαχρονικά ιδανικά, η πρόοδος ή η κίνηση των κοινωνιών τείνει πλέον να μην είναι παρά το μηχανικό αποτέλεσμα του ελεύθερου ανταγωνισμού ανάμεσα στους συντελεστές της.

Η σύγχρονη οικονομία λειτουργεί σαν τη φυσική επιλογή του Δαρβίνου. Κάθε επιχείρηση πρέπει να καινοτομεί αδιάκοπα για να προσαρμοστεί, η συνολική

διαδικασία όμως που παράγει αυτός ο απόλυτος καταναγκασμός δεν έχει σκοπό, στερείται κάθε είδους κοινού ιδανικού. Ποιος είναι τόσο ανόητος, ώστε να φαντάζεται ότι θα είναι πιο ελεύθερος και ευτυχισμένος, αγοράζοντας το τελευταίο μοντέλο κινητού; Κανείς, όλοι όμως θα το αγοράσουμε. Αυτός είναι ο κόσμος όπου κατοικούμε πλέον.

Από αυτό προκύπτει το υπ' αριθμόν 1 πρόβλημα της σύγχρονης πολιτικής, το οποίο εμφανίζεται με το όνομα «ρύθμιση», τόσο στην οικονομία όσο και στην οικολογία, χωρίς να συνδέεται πλέον με την αντιπαράθεση Δεξιάς- Αριστεράς: Πώς θα ανακτήσουμε τον έλεγχο μιας πορείας του κόσμου που ξεφεύγει από τα χέρια μας; Πώς θα ξαναδώσουμε έννοια σε ό,τι καλύτερο είχε η ιδέα της δημοκρατίας; Και σε ποιο επίπεδο πρέπει να γίνει αυτό; Ο προβληματισμός τίθεται υπέρ μιας πολιτικής Ευρωπαϊκής Ένωσης, γιατί το εθνικό επίπεδο εμφανώς δεν είναι πλέον κατάλληλο.

Από αυτή την άποψη η θεαματική νίκη των φιλοευρωπαϊκών οικολογικών κομμάτων στις ευρωεκλογές είναι καλό νέο, ακόμη και για όσους δεν συμμερίζονται όλες τις ιδέες τους.

Το άρθρο δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 28 Ιουνίου 2009, σ. Α29.